

Omkring 8000 danskere kæmpede på tysk side på Østfronten under Anden Verdenskrig. Halvdelen faldt, og adskillige havnede i russiske arbejdslejre. Men alle, der vendte hjem, blev dømt efter krigen. Arthur Jensen, der i en årrække har skrevet om Anden Verdenskrig i Jyllands-Posten orienterer om frikorpset og giver sin kommentar til retsopgøret.

Frikorps Danmark

AF ARTHUR JENSEN

Igen ved præcist, hvor mange danskere der kæmpede på Østfronten fra sommeren 1941 til krigens afslutning - enten i Frikorps Danmark (senere Regiment Danmark) eller i en af de mange sammenstykkede Waffen SS-enheder af frivillige fra en række lande.

Nogle siger 6000, andre mener mellem 8000 og 9000. Dr. phil. Ditte Tamm, der i 1984 udsendte sit store værk om retsopgøret efter besættelsen, sætter tallet til maksimalt 8000, men også han er usikker. Det kan godt være større, men næppe meget mindre.

Derimod er man på et andet område på mere sikker grund, selv om det heller ikke er muligt med helt nøjagtige tal. Men tabsprocenten blandt de danske frivillige var høj. Op imod 4000 af dem omkom, og der savnes stadig underretning om ca. 400.

Masker findes deres navne i Det særlige Arkiv i Moskva. Ca. 3300 af de overlevende blev siden under retsopgøret dømt for aktiv krigsdeltagelse.

Ublied medfart

En af de følsomme og nærmest betændende sider af retsopgøret er domfældelsen af de frivillige Østfrontkæmpere. De fik en ublid og summarisk behandling efter hjemkomsten.

Selv om man pr. definition ikke kan have sympati for de danskere,

Von Schalburg (med kasket) og frikorpset ved Østfronten. De danske frivillige kom hurtigt i kamp

Det skamfulde handlingsforløb - både for de frivillige og for det officielle Danmark - begyndte i sommeren 1941 efter tyskernes angreb på Sovjetunionen.

Der blev stillet forslag om at oprette et frivilligt korps til indsættelse på Østfronten. En skrivelse af 8. juli fra Krigsministeriet til hærens afdelinger indledtes med: "Den danske Regering har givet Tilladelse til..."

Herefter gøres der opmærksom på, at faste befalingsmænd af linjen og reserven samt hjemsendte befalingsmænd og menige kan indtræde i Frikorps Danmark. Officerer kan forventes at genindtræde i nummer, når tjenesten for tyskerne er ophørt. Det blev samtidig understreget, at "det ikke må vanskelig-gøres for de pågældende at indtræde i korpsset."

77 officerer og underofficerer

ikke, fordi deres overgang til Waffen SS ikke blev registreret herhjemme.

Politikernes rolle

Under retsopgøret efter krigen pæberabte politikkerne sig frygten for en almindelig udskrivning af danskere til Østfronten som en årsag til, at man tillod oprettelsen af Frikorps Danmark.

Det er historisk dokumenteret, at tyskerne ikke havde planer i den retning, og den danske regering blev heller ikke stillet overfor hverken tyske krav eller antydninger.

Juridisk spidsfinderi om betydningen af begrebet "anvisning" og "tilladelse" blev et centralt punkt i den retlige bedømmelse af de frivillige.

"Anvisning" havde været kompromitterende og ansvarsforpligtende

mensoen syd for Leningrad, hvor 60.000 tyskere var indesluttet i det, som i krigshistorien er blevet kaldt Demjansk-Kedlen. Her faldt hundreder af de frivillige, deriblandt korpschefen, C.F. von Schalburg, som havde afløst C.P. Kryssing.

Kryssing var ikke nazist, men gløddende antikommunist. Han blev modarbejdet indenfor selve korpsset, fordi han ikke ville lade det nazificere. Det skulle forblive rent dansk.

I februar 1942 blev han afsat, men fik siden en karriere i Værnemagten, hvor han opnåede rang af generalmajor og chef for et korpsartilleri. Efter hjemkomsten idømtes han ved Københavns Byret otte års fængsel, der ved Østre Landsret blev nedsat til fire.

Martinsen henrettet

nar de vendte hjem? Svaret var i mange år - og naturligvis særlig udtryk umiddelbart efter krigen - at de var eventyrere, psykopater, kriminelle, bumser og nazister.

Den opfattelse gjorde det lettere for samfundet at glemme, hvordan de frivillige i første fase af retsopgøret blev behandlet af det officielle Danmark.

Senere sociologiske undersøgelser har imidlertid vist, at de formentlig var hverken værre eller bedre end gennemsnittet af den danske ungdom på den tid.

De store gik fri

Tilfældigheder mere end fælles træk var ofte baggrund for, at de blev krigsdeltagere. Men de var på stedet, da der - i den nationale paniks navn - skulle ryddes op. De var efter almindeligt omdømme landsvognere - det er sikkert og vist - men

Fløjtende fornøjel

Ugen ud

FLEMMING
CHR. NIELSEN

Forleden kom jeg forbi en forsmøt og tilgroet villahave. Inde i huset bor en forhenstående marxist.

Nu er han blevet så nedtrykt, at han ikke engang gider holde haven.

Ikke en eneste af ugens aviser havde en kronik om socialismen som det mest overlegne af alle samfundssystemer.

Der var heller ingen berømmelse, som blev interviewet og udtalte sin dybe kærlighed til marxismen og sin tro på, at den sover, men snart vagner til dad igen.

Overbeviste og kampberedte teoretikere på venstrefløjnen er blevet lige så sjældne som truede dyrearter. Man holder fanen lav og prøver at stå delvis oprejst i verdens politiske kolbotte.

Man kan se det på deres haver.

Et andet sted var facaden flot og prydet. Der holdt en ny og blankpudset bil i carporten.

Derinde bor sikkert en fløjten-de fornøjel liberalist.

Det er nemlig de glade liberalister, der har overtaget de mange kronikspalter i aviserne.

Tidligere indenrigsminister Thor Pedersen er en af dem. Han skrev i dagbladet Information en stor artikel om liberalismen.

Ifølge indenrigsministeren er den liberalistiske teori om markeds kræfterne uovertruffen og fejlfri. Den kører bedre end nogen velsmurt bil, og hvis liberale økonomer alligevel kan høre en tikkende mislyd et sted i motoren, så venter de altid et eller andet opsving, der er lige om hjørnet.

Opsvinget kan hedde et amerikansk lokomotiv eller en tysk rentesænkning. Hvis lokomotivet eller rentesænkningen ikke sætter fut i udviklingen, er forklaringen, at emsige og uliberale politikere ikke kan holde fingrene væk, men absolut skal ordnere indgreb, reguleringer og kontrol.

Den lykkeliberale Thor Pedersen kan tage sig alle indvending-

102902

som gik i tysk en voksende forståelse for, at de blev ofre for et impulsivt og hadfyldt opgør efter besættelsen, da man lod de små betale, mens man lod de store gå.

Det ønskede retsopgør fra bund til tops blev en farce. De frivillige var "ved hånden", da regnebrættet skulle gøres op, og i bundter blev de idømt fængselsstraffe fra to til fire år, nogle officerer noget mere.

Imens vaskede de moralsk ansvarlige - politikerne - hænder og fødder til hudløshed. De havde skam ikke tilskyndet danskere til at melde sig til kamp mod kommunismen, tværtimod...

Stalins dødslejr

Gulag-øhavet

AF BENT JENSEN

■ Sovjetiske arbejdslejr blev allerede oprettet i 1920'erne til genopdragelse af "klasse- og folkefjender", men det var først i 1930'erne, de svulmede op og antog karakter af massetilintetgørelseslejr.

Deres eksistens var for sa vidt velkendt, bl. a. fra fanger, for hvem det lykkedes at undslippe til Vesten. Men omfanget og udbredelsen af det vældige lejrssystem var ukendt. Det gjaldt også for borgerne i Sovjetunionen. De sovjetiske myndigheder betragtede det vældige lejrssystem som en statshemmelighed og offentliggjorde kun vildledende materiale om de lejre, der officielt skulle forvandle kriminelle og anti-sovjetiske mennesker til gode og arbejdsomme sovjetborgere.

Et af de mest berygtede konstruktionsprojekter, der i 1930'erne blev udført af lejr-fanger, var udgravningen af en kanal mellem Hvidehavet og Osteroen. Projektet, der bar Stalins navn, og som krævede tallose menneskeliv, blev hyldet af sovjetiske forfattere under Maxim Gorkijs ledelse i et stort og opreklameret pragtwerk. Som forfatteren Aleksander Solsjenitsyn har bemærket, er det vistnok første gang, at forfattere har prist slaverarbejde.

Kanalen var i øvrigt ubrugelig, sandede til og star nu som et vældigt monument over Stalins vanvittige forbrydelser og menneskeforagt.

Khrustjov græd

To engelske socialistiske intellektuelle, Sidney og Beatrice Webb, beskrev i 1930'erne de sovjetiske

nant (C.P.Kryssing, korpsets første chef), 10 kaptajner, fire kaptajnlejt-nanter og fire premierlejt-nanter af linjen. De blev alle efter krigen fængselsdømt og afskediget uden pension.

Da det første kontingent afgik fra København, talte det ca. 1200 mand. Alt i alt nåede 1800 danskere at gøre tjeneste i Frikorps Danmark. Når det samlede tal på danske frivillige når op på det skønnede 8000, skyldes det, at mange lod sig indrullere udenom de officielle hvervekontorer i Danmark. En væsentlig tilgang kom også fra danske Tysklandsarbejdere. Tallet på dem kender man

for regeringen, "tilladelse" 1. marts, og da domstolene afviste, at regeringen havde "anvist" krigsdeltagelse, var scenen klar til den summariske domfældelse af de frivillige. Som en ekstra bolle på den politiske forvarssuppe blev det hævdet - i fuldt alvor - at regeringens (Krigsministeriets) skrivelser "naturligvis" skulle forstås som det modsatte af det skrevne...

Hård medfart

Frikorps Danmark fik en hard medfart på Østfronten. Efter en grundig uddannelse i Tyskland blev korpset sendt til området ved Il-

von Se. Efter krigen blev Knud Børge Martinsen, oprindelig dansk linjeofficer, fanatisk nazist med storhedsvanvid. Han ledede - dygtigt - korpset i et års tid og vendte efter ordre fra SS-Reichführer Heinrich Himmler tilbage til Danmark, hvor han organiserede det terroristiske Schalburgkorps. Han blev efter krigen dødsdømt og henrettet.

Frikorps Danmark blev opløst i sommeren 1943, og resterne af det indgik i andre enheder af frivillige fra forskellige lande.

Om hvem var så disse frivillige, som gav deres liv på Østfronten eller mistede al ære og værdighed,

de måtte efter deres fængselsstraffe med bitterhed se, hvorledes de virkelige landsforrædere, bl.a. de store værnemagere, som ud fra kyniske hensyn tjente millioner på nationens bekostning, gik fri. Domstolene dømte dem ikke, for de havde jo efterlevet regeringens bud om at vise besættelsesmagten bevågenhed. Her var ikke tale om at tolke anvisninger, tilladelser, godkendelser og tilskyndelser på anden vis end skrevet stod på de ministerielle dokumenter.

Forskellen på Kong Salomo og Jørgen Hattemager var åbenbar i retsopgøret.

ger let. Der er ikke for tiden noget frodigt alternativ til liberalismen, men en Spørge Jørgen i Information sætter trods alt et gnaveende spørgsmålstegn ved Thor Pedersens smidige argumentation:

Hvorfor har Thor Pedersen overhovedet valgt at blive politiker?

Hvis Thor Pedersens liberalisme går sejrende ud af det 20. århundrede, er politik alligevel et dødsdømt håndværk, og politikere bliver lige så museumsagtige som karetmagere.

Altså ud på markedspladsen, Thor Pedersen. Det er dér, fremtiden fødes.

Men den ros skal liberalisterne have. De holder deres haver pænt.

Hvis man fra den forsømte marxistiske græsplæne og de flotte liberale bystader kører en tur ud på landet, kan man fælde i snak med en landmand.

Vi enes hurtigt om, at det offentlige er alt for spendabelt et system.

Hvad ligner det at give tilskud til alt og alle? Hvorfor lader man ikke de erhverv bukke under, der er ude af stand til at klare sig på det frie markeds vilkår? Hvorfor holde dem kunstigt i live?

Teater, litteratur, billedkunst osv. Hvis de ikke kan leve af det, må de finde sig et andet job.

Vor landmand ranker måske ryggen og sværger til den frie bonde, til den liberale og selvhjulpne livsholdning.

I så fald skal man tænke sig om et par gange, for man citerer den marxistiske historielektor Benito Scocozza:

»Foreholder man liberalister, at et godt traditionelt frikonkurrencehverv som landbruget nationalt som overnationalt er reguleret til det absurde, lader de, som om de ikke har lagt mærke til det.«

Thor Pedersen har i hvert fald ikke lagt mærke til det, mens han skrev sin kronik i Information.

Men de gennemregulerede produkter, priser, normer og aftaler i landbruget må fa enhver ærlig liberalist ud og slås.

Hvad ligner det at hyld det frie marked om søndagen og sætte det ud af kraft mandag morgen?

Den liberale trompet skal trutte hele ugen. Den skal trutte en sønderlemmende kritik af sig selv og af alle de andre.

Foto: NPF

Danske og tyske krigsfanger føres gennem Moskva i 1943. Mange led en pinefuld død i de sovjetiske fangelejr.

som et af KGBs mange forsøg på at dæmpe op for den kritik af sovjet-systemet, som den ny åbenhed medførte. Omtrent samtidig fortalte et medlem af en undersøgelseskommision, nedsat af Khrustjov i 1960, at 19 millioner mennesker var blevet arresteret i perioden 1935-45. Heraf var de syv millioner blevet skudt. Da kommissionen i sin tid fremlagde disse oplysninger, besluttede den sovjetiske ledelse at holde dem for sig selv. Khrustjov skal have grædt under læsningen af rapporten.

Et af de mest berygtede lejrkomplekser, Kolyma, befandt sig i den nordøstlige del af Sovjetunionen

med byen Magadan som administrativt centrum. Den sovjetiske forfatter Jevgenija Ginzburg har givet en uafstyrlig skildring af dette helvede i erindringsværket "Min tunge vandring". Her omkom bl. a. mange unge baltiske mænd, som sled sig til døde i fugtige miner efter at være blevet deporteret.

Dødsraten i Gulag-øhavet var forfærdende. Mange omkom allerede under den lange transport, ofte i iskolde togvogne uden mad og drikke i dagevis. Den utilstrækkelige føde og det umenneskelige slid i lejrerne gjorde det måske af med 15 pct. af lejr-fangerne om året. Der var derfor løbende behov for nye forsyninger

af fanger til at udføre det arbejde, som var pålagt lejrerne.

Tabet af menneskeliv var så stort, at den sovjetiske ledelse i slutningen af 1940'erne satte madrationerne op og forbedrede fangernes pakklædning. Samtidig blev forholdene forværret for regimemodstanderne, der blev isoleret i særlige lejre. Mange af de sidstnævnte var idømt 25 års strafarbejde.

Allerede i 1948 fandt der et fangeoprør sted, organiseret af officerer. Stalins død udløse en hel serie af opstande, som blev slået ned med indsættelsen af fly, kampvogne og specialtropper.